№ 14. Ausgabe B.

ГОМАН

Цэна с перэсылкай і дастаукай да хаты: на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы—1 м. 20 ф., на 1 мес.—40 фэн.

Беларуская Віленская часопісь
выходзіць два разы у тыдзень: у аўторкі і пятніцы.

Адрэс рэдакцыі: Вільня, Завальная 7.
Адрэс адміністрацыі і экспэдыцыі: М. Стэфанская 23.

Цэна абвестак: на 4-ай старане за радок дробнымі літэрамі—25 фэніг.; дробные абвесткі—па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці—60 фэн. за лінейку дробн. друкам.

№ 14 (106). Год II. Вільня, 16 лютаго 1917 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.).

Амэрыканскай вайны ня будзе.

15 лютаго.

Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскаго: За апошні час на фронці між Армант'ер і Арра былі чысьленые сустрэчы патрулёў. Ворагі ў чысьленых опэрацыях, часьцю с падгатоўкай, часьцю без, мелі вялікіе страты. Узятые намі палонные далі многа цэнных ведамасьцей, у якіх дапоўнілі разведку нашых уласных патрулёў.

Між Сэрр і Соммай ішла ў вечары вострая артылерыйская бітва, ў якой было шмат гармат. Пешых бітв не было. Мейсцовые наступленьня проці нашых высунутых уперод варт пад нашым агнём вызвалі прыказ, каб гэтые варты адыйшлі на нашу глаўную пазыцію.

Ясная пагода дала магчымасць працаваць лятуном ад каналу да Вогезоў. Ворагі утрацілі 7 самалётоў, с каторых 2 збіў лейтэнант Ріхтгофэн—свае 20-ты і 21-шы самалёты.

Усходні тэатр:

Фронт Леопольда Баварскаго: Ля чыгункі Ковэль — Луцк наш патруль прывёў 41 палоннаго. Пры Кіселіне патрулі прывялі 30 палонных расейцоў і 1 кулемёт. На поўначы ад чыгункі Злочов—Тарнополь нашы патрулі ўварваліся на расейскіе пазыцыі на 100 мэтроў глыбока, ўзялі ў палон 6 афіцэроў і 275 салдатоў і дзержаліся тамака 5 гадзін, пакуль нашым сапёрам не ўдалося зьнішчыць заложаные пад зямлёй міны і зрабіць няшкоднымі зробленые пад нашымі пазыціямі мінные падкопы.

На фронці эрц-гэрцога Іозэфа нічога выдатнаго.

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: Пры Путне ўзята расейская варта. На Сэрэці адбіто наступленьне некалькіх рот.

Мы удачна абстрэлялі порт і военные будоўлі ў Галяцу.

На Македонскім фронці — без перамен.

Новы набор у Расеі.

ГААГА. С Пецярбурга даносяць:

У армію прызваны маладые людзі, радзіўшыеся ў 1898 гаду. Разам з рэкрутамі 1897 году яны дадуць мільён салдатоў.

Трывога у Англіі.

РОТТЭРДАМ. У англіцкіх фаховых кругах пануе вялікая трывога с прычыны неудачлівасьці ўсіх крокоў, зробленых дзеля зьніштажэньня нямецкіх падводных лодак.

Рэзультаты блокады.

ШТОКГОЛЬМ. Паводлуг вестак з Нью-Іорку, с прычыны блокады Англіі, Францыі і Італіі вельмі паменшаў падвоз туды амэрыканскіх снарадоў. Ад 2 да 8 лютаго ён паменшыўся, сярэднім лікам, на 60 працэнтоў. З гэтай прычыны ёсць праект значна павялічыць чыннасць партоў на Вялікім акіяні: Сан-Франціско і Сэттль; гэтак падвоз у Расею выіграў бы коштам 50 працэнтоў падвозу ў другіе саюзьніцкіе староны.

Дэмонстрацыі за мір у Амэрыцэ.

НЬ'Ю-ІОРК. Тут былі дэмонстрацыі на карысць міра. Пры гэтым пеялі нямецкіе песьні.

12 лютаго ў Вашынгтоне рабілі дэмонстацыі за мір амэрыканскіе немцы.

Бургомістр Міннэаполіса, член соцыял-дэмократычнай партіі, напаў на Вільсона за разрыў з Нямеччынай і прызываў работнікоў у прыпадку вайны адмовіцца падняць аружжэ.

Выезд нямецкаго пасла.

ВАШЫНГТОН. Граф Бэрнсдорфф са сьвітай с 30 асоб пакінуў Вашынгтон і сягоньня у Нью-Іорку седае на параход.

Прамышлены крызіс у Даніі.

КОПЭНГАГА. Данская ткацкая прамышленасць стаіць перад катастрофай с прычыны недастачы сырых матэр'ялоў і ў два чародные тыдні спыніцца зусім. Асабліва цяжка церпіць баваўняная прамышленасць.

Португальская помач.

ЛУГАНО. Паводлуг італьянскіх вестак, у Францію прыбыў першы атрад португальскіх войск.

За год жыцьця.

Гадаўшчына жыцьця „Гомана" мае для беларусоў дваякае значэньне. Першая пад нямецкай окупацыей газэта ў беларускай мові, незалежне ад таго, што ўжо сама па сабе яна становіць важную нацыональную здабычу беларускаго грамадзянства, адзначывае новы этап у ходзі беларускаго руху. Так, год таму назад *беларуская мова была прызнана* нямецкім глаўнакамандуючым на Ўсходзі, фэльдмаршалкам Гіндэнбургам, *за роўнапраўную* з усімі іншымі краёвымі мовамі.

Да прыходу немцоў расейскіе ўласьці не прызнавалі беларусоў за асобны народ: яны былі проста аб'яўлены за маскалёў, і палітыка Расейскай дзержавы ўсемі спосабамі кіравалася да таго, каб ня толькі на словах, але і на дзелі абмасковіць наш народ. Праўда, ад часу рэволюцыі 1905—6 гадоў, калі ў Расеі народ здабыў свабоду друку, правіцельство прымушэно было *«цярпець»* і беларускіе газэты, і беларускіе кніжкі. Але затое с тым большай заядласьцю яно старалося зусюль выганяць беларускую мову, выкідаючы яе са школы, цэркві, касьцёла, з оффіцыяльнаго ужытку. Тым вялікшае ўражэньне вызваў прыказ фэльдмаршалка Гіндэнбурга, што *«беларуская мова, як адменная ад расейскай, дапускаецца да ужытку без ніякіх перашкод»*.

Гэтым прыказам для нашай мовы офіцыяльна была аткрыта *дарога да народнай школы*, гэтак доўга зачыненая. І гэта быў найважнейшы палітычны акт у жыцьці беларусоў пад нямецкай окупацыей. Беларускае грамадзянство, апіраючыся на ім, пачало шырока развіваць сваю школьную работу, і вось за мінулый год работа гэта пайшла так, што апрыч прыватных беларускіх пачатковых школ у Вільні і ваколіцах, апрыч віленскіх вучыцельскіх курсоў — гэтак сама прыватных, беларусы маюць ужо урадовую вучыцельскую сэмінарыю у Сьвіслочы і цэлую сець грамадзкіх беларускіх школ у межах упраўленьня Беласток — Гродня.

Сьледам за прызнаньнем правоў беларускай мовы ў народнай школі, беларусы дайшлі таго, што ў *урадовых зносінах* з народам нямецкіе ўласьці атрымалі загад карыстацца гэтай мовай нараўне з іншымі краёвыми мовамі. Было загадано, каб усе оффіцыяльные апавешчэньня ў Беластоку і Гродні друкаваліся і па беларуску, ды ў Вільні сперша беларускіе апавешчэньня павінны былі друкавацца у перамешку з літоўскімі. А далей з'явіліся і пашпарты, друкаванне ў беларускай мове побоч з нямецкай, і оффіцыяльные квіты, павесткі і т. п. Урэшці цяпер, як мы ўжо пісалі, пры новым выпуску пазычковых квітоў на 25, 10 і 3 рублі, на іх будуць зроблены надпісы і па беларуску.

Само сабой разумеецца, поруч с паменёнымі нацыональнымі здабычамі беларусоў, нацыональная сьведомасць пашыралася ў народзі ўсё болей і болей. Гэта паказвае безупынны узрост числа чынных беларускіх сіл, каторые працуюць і ў беларускіх грамадзкіх организацыях, і ў школах, і ў беларускім тэатры, і ў хоры. Патрэба мець свой цэнтр дзеля грамадзкаго жыцьця вызывае нарадзіны ў Вільні Беларускаго Клюбу, ў якім гуртуецца маладая драматычная дружына. Даходзяць і з вёсак весткі аб беларускіх народных тэатрах. Тут, у Вільні, ва ўсіх важнейшых агульна-грамадзкіх работах і выступленьнях беларусы занімаюць мейсцо нараўне з іншымі нацыямі Краю.

Разам з ростам унутрэнай організацыі беларускіх сіл развіваюцца і крысталізуюцца палітычные ідэалы і жаданьня беларусоў. Яны выявіліся асабліва ярка ў вядомай штокгольмскай тэлеграме Вільсону, ў рэзолюцыях на з'ездзі „лігі народоў" у Лозанне, ды ў іншых адозвах і грамадзкіх выступленьнях. А дзеля гэтай справы, дзеля выработкі палітычнаго сьветагляду беларусоў працаваў праз увесь гэты год і наш „Гоман". І калі тут праца наша дала добрые плады, калі мы сваей газэтай здалелі хоць крыху памагчы беларусам уясьніць сваё палажэньне і ступіць на правільную дарогу, калі наш голас збудзіў новые сілы да работы дзеля нашаго народу,—дык с поўным правам можэм сказаць сабе, што мы працавалі не дарэмна. А такая сьведомасць дае нам сілы і энэргію працаваць для роднай старонкі і далей, перэмагаючы на дарозі ўсе труднасьці, пераносячы ўсе ціжары гэтако страшэннаго часу.

У гадаўшчыну...

(*Пісьмо у Рэдакцыю*).

І мінуў год... Год, быць можэ, найцяжэйшы с-паміж усіх, які перэжывае Беларусь у змаганьні за сваю будучыну, свой быт, сваю мову, сваіх братоў...

І мінуў год,—а маці наша Беларусь—раздзеленая на дзьве часьці і загароджэная жалезнаю сьцяною, зруйнаваная і зьнішчэная адвечнымі крыўдзіцелямі, хацеўшы-

мі аставіць яе бяз хлеба і хаты, не перэстала вясьці сваю цяжкую работу дзеля адраджэньня беларускага народу і Краю.

А ўсё-ж, калі глянем у мінуўшчыну і разгледзім усе тые змаганьня, якіе вела наша Бацькаўшчына, то мімаволі сэрцэ напаўняецца радасьцю і надзеей: бо яна жыве і жыць будзе далей, расцьвітаючы ў сваей хвале і сулячы дабрабыт для ўсіх яе сыноў-беларусоў...

Год таму назад, зруйнаваная і спустошэная, яна, здавалося, павінна была пагібнуць і счэзнуць на вечные часы... Але сталося іначӑй...

Тая часць беларускаго грамадзянства, каторая асталася ў родным краю, а каторую не усьпелі вывязьці яе ворагі ў чужыну, ўзялася энэргічна за работу, і плады гэтай мазольнай працы далі добры рэзультат...

Злучэные у адным жаданьні: працаваць для сваіх „меншых братоў“, каб наблізжаць ім сьветлую будучыну, прыступілі яны да працы і, згуртаваўшыся каля беларускай часопісі «Гоман»,—давялі сваю работу да належнай вышыні...

Праца гэта надоўга астанецца ў сэрцах усіх беларусоў; надоўга будзе ў памяці тых, каму яна была так дорага і важна дзеля адраджэньня беларускаго народу і яго мовы, дзеля спаўненьня ўсіх яго жаданьнёў...

І калі бачым мы ўсё гэта, дык мімаволі хочэцца крыкнуць: жыве Беларусь і жыць будзе!...

К. Л.

Да працы!

(На першую гадаўшчыну жыцьця «Гомана»).

Гэй, да працы, дружна, сьмела,
Пакуль маем сілы!
Каб работа ў нас кіпела
Да самой магілы.
    Каб час марна не праходзіў
    — Ні адна хвіліна,
    Каб дум нудных не наводзіў,
    Як хлапец дзяўчыне.
Каб нам рукі не апалі
Ад цяжкой работы,
Каб цану ўсю спазнавалі
Мы яе з ахвотай.
    Каб мы сьвету паказалі
    І усім народам,
    Што жыцьця мы не праспалі,
    А йдзем добрым ходам.
То й да працы дружна, сьмела,
Пакуль хопіць сілы!
Каб работа ў нас кіпела
Да самой магілы.

В. Лемеш.

Добрые весьці.

Напярод можна было сказаць, што тэлеграма штокгольмскаго з'езду „інородцоў“, пасланая ешчэ ў тым гаду прэзыдэнту Вільсону, вызаве ў Расеі дваякае ўражэньне: прызнаньне справедлівасьці яе ўсімі, ў каго ёсць сумленьне, і дзікіе напасьці тых, хто ня хочэ бачыць праўды, хто „ласку начальства“ стаўляе вышэй за ўсё на сьвеці. Так яно і вышло. Калі ў Дзержаўнай Думе паднялося пытаньне аб выключэньні з Думы польскаго дэпутата Лэмпіцкаго, каторы разам с прэдстаўнікамі беларусоў, літвіноў, украінцоў, жыдоў, армян, татароў, фінляндцоў і інш. падпісаў тэлеграму да Вільсона,—літоўскі дэпутат Янушкевіч, між іншым, сказаў: „Лэмпіцкаго вінавацяць у тым, што ён падпісаў пэтыцію да Вільсона. Але той дакумэнт падпісалі і прэдстаўнікі іншых народоў, і я, як літоўскі дэпутат і прэдстаўнік дэмократыі, заяўляю, што ўсё напісанае тамака—праўда! Прэдстаўнікі паняволеных народоў былі прымушэны звярнуцца да Вільсона затым, што Дума нацыональнымі справамі не занімаецца“... Аб тым жэ гаварыў і дэпутат Чхэнкелі: „Што-ж напісано ў пэтыцыі да Вільсона? Тое, што расейскае правіцельство нарушыло ўсе чэлавечые і боскіе аконы у адносінах да цэлаго раду націй. Ды аб гэтым жэ так часта чулі мы і з думскай трыбуны“...

Пэтыція да Вільсона не была ядыным выступленьнем няволеных Расейскай дзержавай народоў. Тые народы, каторые ў часі вайны апынуліся за межамі „дасягаемасьці“ Расеі, сваей шырока развінуўшайся ня гледзячы на ваенны час культурна-нацыональнай работай выявілі найбольш рэзкі пратэст проці старой няволі, выказалі сваё право на жыцьцё і вольны быт, каторага царскае правіцальство пазбаўляло іх больш за сто гадоў. І гэты пратэст проці няволі ня толькі словам, але і творчым дзелам вызваў дужа цікавые адгалоскі там—за расейскім ваенным фронтам. Аб гэтым пішэ „Вістнык Союза Вызволеньня Україны“ ў № 5 з 28 студня 1917 г.:

„Цэнтральные дзержавы ўжо вызволілі часць паняволеных народоў заходняй Расеі. Бадай увесь абшар літоўскіх зямель, вялікі кусок зямлі, на якой жывуць беларусы, ды кавалак зямлі украінскай ужо заняты войскамі Нямеччыны і Аўстро-Вэнгрыі. На занятых землях народы гэтые маюць прынамсі газэты (апрыч украінцоў) і народную школу ў роднай мове. Гэ так, у Валыні пад аўстрыяцкай окупаціей украінцы маюць больш за 25 народных школ. Добра развіваецца школьная справа і ў беларусоў ды ў літвіноў. Вось, каб аслабіць ўражэньне ад таго, што быўшым расейскім падданым вальней жывецца пад панаваньнем немцоў, чымсі пад цяжкай рукой „матушкі-Расеі“, расейскае правіцельство пачынае кідаць крошкі свабоды паняволеным народам. Літвіном правіцельство пазваляе гаварыць нават аб аўтономіі; беларусам пазволіло выдаваць у Пецярбурзі дзьве часопісі і дало некаторые концэссіі у справе організаваньня высяленцоў; жыдом пазволіло аткрыць некольні гімназій; нават мусульманам пазваляе аткрываць свае народные і вышэйшые духоўные школы; толькі украінцам, ня лічучы тыднёвай газэты „Промінь“ у Маскве, не дало нічога, апрыч невялічкіх ды няпэўных абецанак аб школах“.

Мы разумеем дужа добра цану гэтых дробных уступак правіцельства „інародцам“. І тым менш вагі прывязываем да іх, што пры чуць-што не штодзенных зменах міністроў кірунак расейскай унутрэнай палітыкі можэ кожын дзень зменяцца, і новы міністэр можэ заўтра зніштожыць усё, што завёў яго прадмесьнік. Але ўсё ж такі весткі, якіе пачынаюць даходзіць да нас з Расеі аб беларусах, даюць нам праўдзівую радасць: яны паказваюць, што нават пад цяжкай ваеннай дыктатурай работа нашых братоў дзеля адраджэньня беларускаго народу не зусім спынілася, што і там—пад Расеей—беларусы працуюць дзеля тэй самай справы, дзеля каторай мы асталіся і працуем тут—з гэтаго боку фронту.

Апрыч весткі, ўзятай намі з „Вістн. Вызв. Укр.“, знаходзім некольні заметак аб праявах беларускаго жыцьця ў Расеі і ў толькі-што закрыўшайся украінскай часопісі „Ukrainische Nachrichten“. Газэта паводлуг пецярбурскаго „Дня“ даносіць, што ўжо ў лістападзі 1916 г. ў Пецярбурзі пачалі выхадзіць гэткіе беларускіе часопісі: „Дзенніца“ — рускімі літэрамі і „Swietacz“ — лацінскімі. У іншым мейсцу чытаем, што 26 лістапада ў Пецярбурзі адбыўся беларускі вечар, на каторым ігралі дзьве п'есы, перэкладзеные на беларускую мову з украінскай: Володзьскаго і Кропівныцьскаго.

Хоць і мала тых вестак, хоць адносяцца яны да часу перад трэма месяцамі,—усёж яны для нас становяць добрую весць, і мы дзелімся імі з нашымі чытачамі, каб беларусы ведалі, што і за крывавай мяжой „жыве Беларусь!“

І. Мелешка.

Да 400-лецьця беларускго друку.

Францішк Скарына,

перэклаў Біблію на беларускую мову і надрукаваў яе ў 1517 гаду.

Кароткі нарыс развіцьця асьветы на Беларусі да першай чвэрці XVII сталецьця.

Граматнасць прыйшла на Беларусь разам с хрысьціянствам, — прыняцьце якога нашым народам трэба аднясьці на IX—X сталецьця, — і падтрымлівалася жывымі стасунками з Візанціей. Навучаньне граматы с самаго пачатку сталося прывілеем і павіннасьцю духавенства, асабліва манастырскаго, у руках катораго асьвета была да XIX ст. Усе манастыры у Беларусі засновываліся паводле уставы Васілія Вялікаго, каторая ўскладала на мніхоў павіннасць выховываньня маладзежы. Установленьне біскупскіх катэдр і эпархій было ступенямі у развіцьці асьветы. У Полацку і Тураве катэдры біскупскіе установлены былі не пазьней X века. У Смаленску біскупская катэдра абасновалася пазьней. Яна была установлена князем Росціславам у 1137 гаду. Першым біскупам быў вучоны грэк Мануіл.

Сперша маладое хрысьціянство на Беларусі вытужало ўсе сілы свае на ўзгадаваньне кадру граматных людзей на духоўнікоў новай, хрысьціянскай веры, і асьветная праца яго гэтым агранічывалася. Але скора на граматных людзей стала апірацца такжэ дзержаўная арганізація, і гэткім парадкам граматнасць і «кніжнае пачытаньне« скора здабываюць сабе агульную пашану і прызнаньне. Найлепей гэто даводзіць нам ход асьветы у Смаленску. Хоць біскупство у Смаленску было засновано даволі позна, але асьвета ў гэтае место здолела ўжо дайсьці раней. Даводзіць нам гэто біографія аднаго з найцікавейшых прэдстаўнікоў старой Беларусі — Клімента Смалячіча. Паводле слоў летапісі, Клімант быў „кніжнік“ (вучоны), якога небывало раней. Гэтая характэрыстыка бязспорна саўсім праўдзівая. У 1147 гаду князь пастанавіў зрабіць яго мітрапалітам, і сабор біскупоў пасьвяціў яго, бо і тады ўжо ён славіўся як вучоны багаслоў. Клімант быў пладавітым пісьменнікам, але да гэтаго часу аткрыт толькі адзін яго ліст („пасланьне“), пісаный свайму старому прыяцелю смаленскаму пароху Хаме. Гэны ліст аткрывае нам кругазор і інтэрэсы тагочаснаго смаленскаго асьвечэнаго грамадзянства. Аказываецца, што Клімант і яго паплечнікі дапускалі крытыку Сьв. Пісьма, апіраючыся у сваіх тлумачэньнях на творы Гомэра, Платона і Арыстотэля. Праціўнаго кірунку трымаўся нехта Грыгоры, гэтак сама смаленскі „кніжнік“, які трымаўся літэры Сьв. Пісьма. Абедзьве спрэчаючыеся староны чыталі названых пісьменнікоў у арыгіналі. Незвычайнай папулярнасьцю у канцы XII сталецьця цешыўся такжэ смаленскі „кніжнік“ Аўраамій, на каторага духавенство «як воўк рычэло».

Клімант і Аўраамій — гэто яркіе зоры на смаленскім небазводзе. Але яны не былі прыпадковым явішчам, дзеля таго, што у Смаленску былі школы, а перапісы-

ваньне рукапісоў і кніг знаходзіло збыт. Смаленск даў рад выдатных літэратурных твороў, пачынаючы ад лістоў Клімэнта, біографіі Аўраамія, напісанай Яфрэмам, і канчаючы повесьцю аб Мэркуры, падарожжай Ігната Смаленца у Палестыну і Візанцію і шмат другіх; адна чэ шмат літэратурных смаленскіх памятнікоў не дайшло да нас, напрыклад—смаленская летапісь.

Мы меней ведаем аб палажэньні асьветы ў Тураве. Але паяўленьне тутака гэткаго выдатнаго і вучонага прамоўцы, якім быў біскуп сьв. Кірыл Тураўскі, бязспорна сьведчыць, што і тут былі варункі да шырокай асьветы. У асобе Кірыла Тураўскаго Беларусь мае выдатнаго царкоўнаго прамоўцу і знатака візантыйскай літэратуры. Па складу розуму, па літэратурным стылю—гэто візантыйскі прапаведнік часу найбольшаго развіцьця царкоўнаго красамоўства у Візанціі. Ён абертаўся у кругу выбраных слухачоў, бо шырокіе массы не маглі зразумець яго вучоных прамоў. Літэратурны смак і стыль Кірыла Тураўскаго сьведчаць аб яго абшырнай асьвеці.

Што датычэ Полацка, то аб ім наагул мала ёсць вестак у летапісцоў, бо ён ад першых дзён гісторыі трымаўся аддзельна. Але высокая ступень развіцьця палітычнаго і социальнаго жыцьця у гэтым беларускім цэнтры сьведчыць, што і тут асьвета не была ў загоне. Полацкі Софійскі сабор і іншые сьвятыні сьведчаць, што царкоўна-візантыйскае будоўніцтво і мастацтво цьвілі у Палачаноў і Вітэблянцоў. Праца сьв. Еўфрасіні (у сьвецці Прэдславы), унучкі слаўнаго „чарадзея“, князя Усеслава, даводзіць нам, што у Полацку у яе часы (пачатак XII ст.) былі людзі, каторые пасьвячаліся перапісываньню і шырэньню кніг. Сама сьв. княжна, ня хочучы выхадзіць замуж, пасупіла ў манастыр і пасьвяціла сябе перапісываньню кніг.

Апроч Смаленска, Турава, Полацка школы былі такжэ у Пінску, Мозыры, Слуцку і Мінску. Выдатным прэдстаўнікам Пінскай школы яўляецца Мітрафан летапісец; Слуцкай—парох Эўген.

Першые рымска-каталіцкіе школы былі заложэны у мястэчку Гайне, у Барысаўшчыне, каля 1522 году, і ў Мядзьведзіцах, у Случчыне, каля 1545 году. Вучылі у гэтых школах па беларуску.

У XIV сталецьці з асобных плямён беларускіх утварыўся ужо адзін суцэльны Беларускі народ. Гэто мело вялікі ўплыў на нацыоналізацію асьветы: з гэтаго часу шпаркімі крокамі пачынае наша пісьменнасць ачышчаецца ад царкоўна-славянскіх ўплывоў і штораз бліжэй падходзіць да народнай мовы.

У XV сталецьці беларуская літэратура прыбірае ўжо нацыональны облік. Граматнасць у роднай мове пранікае у селянскіе массы, у мешчанскай і шляхоцкай массе становіцца будным з'явішчэм.

У другой палавіне XVI сталецьця паміж Беларускіх князёў і шляхты шпарка шырыўся кальвінізм і ар'янізм. У гэтым часе (каля 1559 г.) для кальвіноў і ар'янцоў Князь Мікалай Радзівіл заснаваў коллегію у Слуцку і гімназіі у Брэст-Літоўску, Навагрудку, Сематычах, Несьвіжы, Заблудове, Заслаўлі, Оршы, Мінску, Сьвіслочы, Шклове і Вітэбску. Блізка адначасна беларускіе мешчанскіе брацтвы аткрылі сваe школы у Вільні, Полацку, Пінску і Мінску.

Рымска-каталіцкіе школы у другой палавіне XVI сталецьця аткрываліся езуітамі. Кароль Баторы заложыў першую езуіцкую акадэмію у Вільні у 1578 г. і колегію ў Полацку у 1580 г., пасьля былі пааткрываны колегіі у Несьвіжы, у Оршы, у Дзьвінску, у Вітэбску, Мінску і Слуцку.

Ва ўсіх гэтых школах, а такжэ і ў лютэранскай віленскай школі, заложэнай місіонэрам Абрамам Кульвай у 1539 гаду, вучылі чытаць і пісаць па беларуску; іншые навукі выкладалі у лацінскай мове. Да 1580 г., да заснаваньня езуіцкіх колегій навучаньне польскай мовы было толькі у некалькіх школах, як чужаземнай мовы. Пётр Скарга, пачародны рэктар Полацкай і Віленскай колегій, адзін с першых каталіцкіх піонэроў польскай мовы у пісьменстве, у сваіх колегіях польскую мову завёў, як абавязковы прэдмет, рэшта усе навукі выкладаліся так сама па лацінску.

В—а.

У Вільні і ваколіцах.

× **Беларускі тэатр.** У суботу, 17 лютаго, ў салі Работніцкаго Клюбу (б.жалезна-дарожнаго кружка) пры Вароньняй вуліцы 5 беларуская артыстычная дружына ставіць орыгінальную п'есу беларускаго паэта Янкі Купалы „Паўлінка“.

П'еса напісана жыва і ўзята с сапраўднаго жыцьця беларускай вёскі. Есць у ей і сьпевы народные, і беларускіе нацыональные танцы. Тэма яе — гэта змаганьне першых праяў грамадзкай сьвеомасьці з адвечнай цемнатой, консэрватызмам і грубай сілай.

Пасьля спэктаклю ў салі адбудуцца танцы для публікі.

Пачатак а 6 гадз.

× **Літоўскі тэатр.** У нядзелю, 11 лютаго, літоўская драматычная дружына ставіла ў салі „Lutni“ новы твор Страздаса: „Sugrįžo“.

Тэма гэтай п'есы ўзята з жыцьця літоўскай вёскі: родная зямліца мае гэткую прыцягацельную сілу, што людзі, пакінуўшы свой Край і зусім забыўшыесе аб ім, папаўшы да бацькавай хаты, пачуўшы родну мову, родну песьню, ня могуць ужо ад яе адарвацца. І вось, сын літоўскаго селяніна, выехаўшый у Амэрыку ды зусім разарваўшый звязь з родным Краем, ня можэ устаяць проці ачараваньня роднай атмосфэры: ён адрэкаецца ад новай бацькаўшчыны за морам і астаецца ўжо назаўсёды дома, каб працаваць для свайго народу і змагацца за яго волю. А змагацца ў той час—ешчэ перад вялікай рэволюціей, даўшай свабоду літоўскаго друку, — было за што: за кожную літоўскую кніжку, за літоўскі малітвенік правіцельство сурова карало літвіноў. Ды яны на гэта ўвагі не звертали: ні вастрог, ні ссылка ў Сібір не маглі зламаць у літоўскаго народу любві да роднай мовы, і ўрэшці іх цьвёрдасць перэважыла.

Гэты момэнт змаганьня і пабеды і прэдставіў аўтор у сваім творы, будзячы ў душы кожнаго гэткіе недаўные, ды ўжо прызабытые успаміны. Дый багатая музыка народных песень, народные танцы, іншые ўжо напалавіну прызабытые, зрабілі на публіку сільнае ўражэньне. Само сабой разумеецца, што і старанная, добрая ігра артыстоў са свайго боку узмацавала ўражэньне новай п'есы.

У канцы п'есы на сцэне быў устроен сымболічны жывы абраз вольнай Літвы, і хор прапеяў два літоўскіе гымны. Апошні з іх публіка выслухала стоючы.

× **Сьмерць жыдоўскаго вучонаго.** Памёр жыдоўскі вучоны і пісьменнік Іозуа Мазах, 83 гадоў. Ен выдаў цэлы рад гістарычных прац.

× **Агульны сход Спажывецкаго Т-ва „Райніца“.** Урад Беларускаго Спажывецкаго Т-ва „Райніца“ ў Вільні склікаў агульны сход на 11 лютаго для здачы справы за мінулы 1916 год. З дакладу Ураду выявілося, што гадавы зварот тавароў праз краму Таварыства правысіў 40.000 марак і што у Т-ве цяпер знаходзяцца 102 члены. Членская складка 10 руб. (20 марак). Цяперашні стан інтэрэсоў Т-ва, прыняўшы пад увагу пер… жываные цяжкіе варункі, ня зго… шы.

Білянс Т-ва на 1 студня 191… г. такі:

Актыва:

Гатоўкі у касе	636.4
Тавароў у краме	3.464.3
Інвэнтар	80.5
Залог за лічнік	25.5
Разменные у кассе	10.0
Разам	4.216.7

Пассыва:

Членскіе складкі	2.287.8
Крэдыт у „Сув. Кооп.“	24.7
Залог крамніка	175.0
На рэзэрвны кап.	2078.8
Усяго	4 566.4
Страта	344.6
Разам	4216.7

Як відаць з білянсу, Т-во „Райніца“ за мінулы год здалело адлічыць на запасовы капітал больш паўтары тысячы марак.

Будучы год правідываецца цяжэйшы. Дзеля гэтаго Агульны Сход стараўся у праекце расходаў на будучы год завясьці ашчаднасьці. Бюджэт расходаў на 191… год зацьверджэн на 4.400 марак.

Пры абгаварываньні бягучых спраў выявілося, што зваротны капітал трэба было-бы павялічыць дарогай прыцяганьня новых членоў, дзеля чаго Агульны Сход прыпаручыў Ураду, каб ён павялічыў число квітовых кніжак для запісі новых членоў.

Супольнік.

× **Цэнтральны саюз жыдоўскіх коопэратыў.** Са справаздачы ад 1 верэсьня да 31 сьнежня таго году відаць, што коопэратывы атрымалі тавароў на 127,001 м. 07 фэн. Таргоўля карэньнямі дала 52,95 м. убытку. Бульбы дадзено на 87.308,20 м. з дэфіцытам 44,52 м.

Да ураду ўступілі: Макс Віленкін і Крук. Да рэвізыйнай камісіі выбраны ізноў Штэйнманн і Бэркманн. У угодлівую камісію выбраны: д-р Эйгэль, Карэліц, Копэлёвіч.

× **Незвычайная несумленнасць.** „Wiln. Ztg.“ пішэ, што „у аднэй бальніцы ў Вільні палякі зрабілі вялікіе крадзежы прадуктоў, назначэных для хворых“. Многа спажыўных прадуктоў яны прадавалі тутэйшым купцам і таргоўцам. Гэта—страшэнная несумленнасць, учыненая у адношэньні да сваіхжэ грамадзян і ў дадатку да хворых.

× **Вызаў у справе падаткоў.** Асобы, якіе падалі просьбы аб

З народных гісторычных песень.

Абарона Крычова.

Падыймаліcь чорны хмары.
Небо пакрывалі, —
Прыхадзілі злы татары
Пад Крычовам сталі;
Запалілі стары Крычоў,
Канцы запылалі...
Наш Івашка падыймаўся,
Людзі ў рады сталі;
Палілася кроў, змешалась
С чорнаю зямлёю,
Злы татары падаліся
Уцекаць гурбою;
А Івашка гоніць, гоніць,
Голасна сьмяецца,
Што татарва уцекае,
Аж хахол трасецца.

Запісау В. Л. (Слабада Дрысенская, Вітэб. губ., Дрыс. пав. А. Рубрыковічанка).

Сьцепан і Віль'яна.

Было то так даўно, што нашым дзядом і прадзедам іх дзяды і бабкі апаведалі гэту гісторыю, як даўніну-даўную, даўно бытую.

...У сьвятой зямлі у Барысаўскай, каля вёскі Шылян, цягнуцца абшырные Шылянскіе, або Кравецкіе балоты. З балот тых выцекае, с пад каменя-краўца, рэчка Велья.

Отжэ, кажэ аповесць народная, у вёсцы Шылянах жыў калісь кравец Сьцепан. Слаўны-то быў на ўсю Барысаўшчыну здольнік. Шыў ён паном вяльможным бармы і саеты, сяльцом маламожным—сьвіткі і жупаны, а князём харобрым дарагіе шаты з грызэтоў шмальцаваных, павалок грэцкіх і аксамітоў вэнэцкіх.

Багата жыў Сьцепан-кравец і пашану меў у людзей, а невясёлы быў: туга душыла сэрцэ маладое, што хоць і багат Сьцепан, і молад, і прыгож сабой, а німа ў яго жаны-красы. Устане хмарны Сьцепан, хмарны за работу бярэцца і хмарны спаць ляжэ. І не таму хмарны хадзіў Сьцепан, што не было дзеўчат маладых, гожых, ахвочых выйсьці за яго замуж, а таму, што ядыная люблёная-дрыжоная дзяўчынка краса ад яго ўцекала, а сустрэчаючыся вочкі сівые ў зямлю цатупляла.

Мовіць, бывало, Сьцепан да яе слово ласкавае, а яна загарыцца, як, макоў цьвет на зары, ды маўчыць. І як-жэ тут малойцу добраму не тужыць, не хмарыцца, калі сэрцэ гарыць, як нарог у гарне да бела напалены, і стучыць у грудзёх, як молат па кавальні, а палёгкі яму німа ніякае?...

Хмарыцца Сьцепан, бо праўды ня ведае. Ня ведае таго, што любка яго, ў буйных думах калыханая, гэтак сама, як і ён да яе, к яму ўсім сэрцам хінецца, як хмялінка да тычынкі цягнецца, ды толькі саромлівасць дзявочая няволіць нябогу пакрыёму на Сьцепана ўзірацісяа, ўздыхаці за ім у ночкі майскіе цёпла-парлівые, паглядаючы с пад бярозкі касістае на месячык бледны.

Ох, і гожа-ж Сьцепанава нябога—Ульяна, катору за рост высокі, стан перагібісты ды краснае лічыко людзі Вельянай празвалі. І так ішло ей гэтае імя—ей вялікай, поўнай, а стройнай, што і праўдзівае, хроснае яе імя людзі ў-забудзь пусьцілі.

Доўга цярпеў сваю муку Сьцепан, але далей цярпець судзержу не стало і нестрываў гаротны. Раз а поўначы выйшоў Сьцепан у поле чыстае, стануў на крыжо-

...меншэньні або зняцьці назна...ных ім падаткоў ад дамоў, прызываюцца явіцца ўраз-жэ між 11 ... 12 гадз. у Steuerabteilung (Аддзел ...адаткоў), Домініканская 2, каб ...ясьніць іх экономічнае палажэньне.

× **Заказы на тавары.** Ешчэ раз ...напамінаюць, што заказы на тавары можна даваць толькі ў Ня...цкаго Stadthauptmanna. Уся пры...атная карэспандэнцыя ў гэткіх ...равах прагледаецца і конфіс...уецца. Само сабой, гэткіх заказаў нельга рабіць і цераз тэле...раф, бо гэткіе тэлеграмы будуць ...адзержываць.

× **Зносіны з Амэрыкай.** Ешчэ ...аз апавешчаецца, што дзеля зно...н з Амэрыкай можна ўжываць ...олькі аткрыткі з друкаваным тэк...сам. Іх можна купляць у этап...ых і мейсцовых комэндантурах, у ...аветовых урадах, на почтах і жан...арскіх станціях па 2 фэн. або 1 ...ап. за штуку. Аткрыткі ёсць у ...озных краёвых мовах, у тым лі...у і ў беларускай.

× **Пачтовые зносіны падводны...і лодкамі** тымчасова спыніліся. ...этакіх пісем почты больш не прымаюць.

× **„Нямецкіе рублі“.** 31 студня ...917 году было ў абароці квітоў ...азычковай Кассы на 44.284.832 ...ублі. Ў тым ліку буйнейшых бу...ажэк (па 100, 25, 10 і 3 р.) — на ...3.790.386 руб., дробных квітоў (1 ...уб. і 50 кап.)—на 5.494.446 руб.

× **Курс рубля:** офіцыальны — ... м. 00 фэн. за рубель; у банках ...ры прадажы — 2 м. 26 ф., пры ...уплі—2 м. 30 ф.

Пазычковая каса бярэ 6%.

× **Напасць ліхадзеёў.** Вядомы пра...тупнік, Казімір Віалкоўскі, с трэма хаў...усьнікамі ўварваўся ў тым тыдні ў кват...ру купца Чорнаго, Стэфаноўская 20. ...ны памыкаліся задушыць слугу і за...рэліць з рэвольвэра Чорнаго і яго ...ляменніка. Усе чацьвёра арэштаваны.

× **Крадзежы з узломам.** С суботы на ...ядзелю абакралі, уламаўшыся, местовую ...раму на Вілкомірскай вул. Укралі тава...оў на 300 м. У начы з аўторка на се...ду ў аднэй краме на вуліцы сьв. Яна ...кралі дамскіх і мужчынскіх рукавіц і ...аватоў на суму 3.000 м. Пакупцы гэтых ...чэй могуць быць пакараны.

× **Кража каня с санкамі.** 13 лютаго ...2 гадз. у селяніна Адама Патэвкі з Ма...зынак укралі на Міхайлоўскай вуліцы ...ня с санкамі.

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і най...жэйшая тэмпэратура за апошніе дні ...ла (па Цэльсію):

	найвыш.	найніж.
... дзень з 11 на 12	— 3,3°	—17°
„ з 12 на 13	— 5,0°	—10°
„ з 13 на 14	+ 1,5°	—11,5°

На вуліцы.

Юзюк страціў мейсцо у шэўца. — Работы німа, скуры німа — сказаў майстар — мазгамі трэба круціць, каб выкруціць лыжку стравы ля сябе і сваіх... Ідзі і радзь сабе, як можаш!..

Пасьля гэтакого майстровага сказу Юзюку нічога іншаго не асталося, як ісьці прочкі, што яму вельмі лёгка было споўніць, не маючы ніякіх рачэй: усё свае багацьце — невялічкую падушку, „ясюком“ званую, і лепшую пару парткоў Юзюк даўно ужо быў прадаў.

І пайшоў.

Штосьці гнало яго ў сярэдзіну места. Здавалося яму, што тут, гдзе болей людзей, дае гусьцей, лягчэй яму будзе знайсьці літасьцівую руку, которая выцягне яго з біды.

Мароз пранізываў яго праз пацёртае восенняе пальто; шчыпаў за нос, за вушы, адбіраў чуцьцё ў нагах. Людзі прахадзілі міма, не звертаючы зусім увагі на празябшаго хлапца.

Забыўся аб голадзі, аба ўсім сваім сумным жыцьці. Цяпер меў толькі адну думку: увайсьці ў цёплую хату! Кожны нэрв змёрзшаго цела жадаў ажыўляючаго агня. Дзівіўся, калі бачыў, як іншые мелі столькі энэргіі, што, абхапаваючы сябе шырокім гестам, ударяліся рукамі па баках. Ен ужо ня мог зрабіць ніякого болей энэргічнаго руху.

Уцісьнуўшы сваю тонкую шыю ў каўнер пальта, скорчыўшыся, дрыжучы, цягнуўся бяз мысьлі, без праектаў, без надзеі...

Рантам пабачыў на сьцяне вывеску страўні. Праз адчыняные часта дзьверы вырываліся клубы цёплаго пару.

Юзюк не стрымаўся—вайшоў у сярэдзіну. Не маючы ні аднаго фэніга ў кішэні, асьцярожна прасунуўся паміж столікамі і апынуўся у загаданым мейсцы: ля печы! Прытуліўся да цёплых кафляў і паглядаў на падаваные госьцям міскі і талеркі са стравай, чакаючы, мо' хтось не даесць сваей порціі зупы або кашы.

Рантам пачуў каля сябе голас прыслужываючай дзяўчыны:

— Чаго тут прыйшоў? Ідзі стуль! Столькі разоў ужо казала, што тутака грэцца забаронено!

Юзюк, засароміўся, хацеў штосьці атказаць заплетаючымся языком, калі адазваўся сідзячый непадалёчку міліцыянт:

— Ну, ну! марш адсюль! Не кажы многа!..

Юзюк ізноў ішоў. Ужо сьцямнело; пад каптурамі электрычных ліхтарэнь заблісьнуў сьвет... Юзюк ляскаў зубамі, бытцым безхатніе шчэня, прытуленае к халоднай сьцяне.

Ня ведаючы сам, куды і дзеля чаго ідзе, прыйшоў пад Вострую Браму...

Ногі сагнуліся. Стануў на калені і, угледаючыся ў цемнь аўтара, пачаў горача маліцца.

Чэкаў цуду. Яму здавалося, што ніхто іншае ня можэ яго выратаваць, толькі цуд! І ўсё болей пачынаў верыць у цуд. —

Пасінеўшые вусны ўжо можэ сотны раз паўтаралі адну малітву:

— Сьвятая Марыя, Маці Божа, маліся за нас грэшных...

Пасьля слоны малітвы пачалі блутацца. Юзюк пачуў якуюсь дзіўную слабасць у-ва ўсім целе, і адначасна зрабілося яму на душы вельмі добра.

Мысьлі сабраць было ўжо трудна. Аднакжэ праляцела яму праз галаву думка, што гэта яго малітва сцягнула з неба такі супакой для душы, і ён ешчэ раз папробаваў прашаптаць:

— Сьвятая Марыя — —

А пасьля пабачыў у-ва сьне якіесь пекные сады с пакрытымі белымі кветкамі дрэвамі, як гэта бывало ў маі ў яго роднай вёсцы; у паветры гудзелі пчолы ці якіесь жукі; сонцэ кідало на зямлю сваі ўсё ажыўляючые цёплые праменьні.

А пасьля — —

Астаўся ўжо так на сваім мейсцы, скорчаны, прытулены да сьцюдзёнаго муру, пакуль не знайшоў яго там начны патруль і не адаслаў у шпітальную трупярню.

Ф. О.

З усяго Краю.

Выраб скур у Беластоку.

БЕЛАСТОК. Беласток — гэта цэнтр ня толькі суконнай прамышленнасьці, але і цэнтр вырабу скур. 40 гадоў таму назад першую гарбарню аткрыў Копэль Залкінд, каторы і пачаў першы выробляць так-званую гамбурскую скуру. Другіе гарбарні былі заложэны ў ваколіцах Беластоку—ў Крынках. Найбольшая была гарбарня Кнышынскаго. Пасьля аткрыліся гарбарні ў Ясеноўцы, Саколцы, Рожанах, Сьвіслочы, Кнышыне, Васількове, Заблудове, Злоторы і т. д. У 1913 гаду ў б. Гродзенскай губэрні было 200 гарбарэнь с 6.000 работнікоў; у тым ліку ў Беластоку 50 с 1000 работнікоў. Патрэбные для работы матэр'ялы часьцю ёсць на мейсцу.

Аб значэньні Беластоцкаго рынку можна судзіць с таго, што ім цікавіліся біржы ў Бэрліне, Гамбургу, Парыжу і Лондоне. Гадавы абарот даходзіў да 25 мільёноў рублёў.

Расейцы, адступаючы, знішчылі беластоцкіе фабрыкі, забраўшы матэр'ялы і папсаваўшы машыны.

Новые паветы.

МАР'ЯМПОЛЬ. Ад 1 лютаго Кальварыйскі павет касуецца і далучаецца да Мар'ямпольскаго павету, каторы гэтак абнімае 3.000 кв. кілёмэтроў болей-меней са 100 тысячамі жыхароў.

ОЛІТА. Павет Заходня-Оліцкі касуецца і ўвесь далучаецца да павету Оліта Ўсходняя (Мэрэч). Паветовы урад будзе ў Оліце, і новы павет называецца Оліцкім.

Злоулены душэгуб.

ДАБРАВОЛЯ. Вазьніца Юры Янушэўскі, засуджаны за душэгубства вясной 1916 году, але ўцёкшый у Кошэдарах, едучы ў Нямеччыну, злоулен ізноў.

З жыцьця Лібавы.

ЛІБАВА. Фінансовае палажэньне Лібавы ад часу занятця гэтаго места немцамі — дужа цьвёрдае. Местовая маетнасць „Libaushof“ дае месту вялікі даход. Тамака корміцца многа кароў і разводзяцца сьвіні. 360 бедных людзей з Лібавы маюць тамака свае гародчыкі па 200 кв. матроў і плацяць за гэта па 10 м у год. Дзьве танные местовые страўні кормяць што-дзень 11 тысяч душ па 10 кап. за абед (зупа с хлебам). Для сярэдня-заможных людзей ёсць асобная страўня, каторая выдае ў дзень 10 тысяч порцій па 40 кап. 3 тысячы душ атрымліваюць падмогу па 12 кап. у дзень. Аткрыты 9 школ с 3500 дзяцьмі. Хадзіць у школу трэба прымусова. У кожнай школі ёсць 5 класоў. Усіх вучыцелёў у іх—62. Апрыч таго ёсць рэальная школа, вышэйшая і дзьве сярэдніе жаноцкіе школы. Пры кожнай школі ёсць агарод. Даход места даходзіў да 1 мільёна 20 тысяч рублёў, выдаткі — толькі 690 тысяч. Рэшта йдзе на пакрыцьце даўгоў. На гэты год маняцца паменшыць галоўчынну і падаткі ад даходу з дамоў на 50—80 працэнтоў.

За падпал.

ДЭГУНЭН, Тальсэнск. пав. Работнік Міхаіл Нэдрыт у кастрычніку 1916 г. падпаліў з злосьці

...ых дарогах і прызваў к сабе сілу цёмную. ...а прыхільнасць дзявочую пабажыўся Сьцепан душу хрышчоную аддаць нячыстаму.

Скалыхнуўся лес ветрам-бураю; с чатырох дарог паднімаўся пясок стаўбом-лейкаю, і с туману таго скочыў бес к яму калом сморадным ды, скрывіўшы хару сьмехам гідлівым, прадудзеў-праблеяў павітанейко, пасьля мовіў ласьліва:

— Што зняволіло цябе, красны малойча, мяне клікаці? І чаму стаіш на розстані ...поўнач цёмную? За падарак-мяну, за душу хрышчоную, як сам ведаеш, я змагу зрабіць усё—ўсякае!..

Лекацінь у грудзёх, у Сьцепанавых, сэрца буйнае, ды ня сопалаху прад нячысьцікам, а з нячыстых дум, с паганай радасьці: ад чорта нячыстаго за душу сваю здымаў зажадаць Сьцепан чэсць дзявочую.

Пацскочыў чорт, паморшчыўся; адступіўся ўбок, за вухом паскроб і такі атказ прапішчэў кнурам:

— Трудзен доступ нам к чыстым дзеўіцам, а ешчэ трудней нам узяць ад іх чэсць дзявочую. За такі загад тваей маладзецкай душы будзе помала! Хіба ты, на цеху нам, сам паважышся знаць [з грудзей сваіх рэч сьвячоную: крыж сьвяты, што табе бацька-кум надзеў пры хрысьцільніцы, ды, палажыўшы яго на жарновы круг, пабіваці будзеш каменем.

Пабялеў Сьцепан, як палотнішчэ кужэльнае, трэйцю вяснўю лузе беленае; ўсё-ж радасць чэрцям ён прырок учыніць, абы толькі атрымаці ўзамен чэсць дзявочую.

Ось ідзе Сьцепан у бок дарожанькі, дзе ляжыць жарновішчэ, знімае з грудзей крыж сьвяты і, палажыўшы яго на камені, памыкаецца біці каменем.

Занямело ўсё ў чыстым полейку с перапаляку-гразы. Панырнуў у хмары месяц бледны, заіскрыўшыся патухлі ўсе зораньні, аж прысеў да зямлі бор нахмараны, аж земля здрыганулася, адрыгануўшыся ўвагнулася.

Толькі ўзняў Сьцепан угару руку с каменем, і ў міг той сам стаўся каменем. А з нябёс Ільля грамавой стралой з громам грукатам распластаў чэрта неабчаліваго; толькі смрод чад удушлівы закураў з яго і паплыў па ваколіцы.

Калі настаў дзень, доўга шукалі людзі Сьцепана у будынках, у полі і ў лесі. Вышоўшы ў поле, здзівіліся, убачыўшы на мейсцы роўнаго поля абшырную лагчыну. Ідучы лагчынай, знайшлі каля крыжовых дарог скамянелаго Сьцепана; тады людзі ўсё спанатрылі.

Як учула Вельяна, што Сьцепан абярнуўся ў камень, у непрытомніцы пабегла ў поле і, абняўшы рукамі камень, прыпала да яго і залілася горкімі, безудзержнымі сьлезамі.

Плакала яна дзень, плакала ноч, а ўсходам сонейка, чуць было золак на ўсходзе займаўся, са сьлёз яе с пад каменя прабілася крыніца, а сама Вельяна Богу душу аддала.

Вель'яну хораша пахаранілі, ухаўтурылі і на яе магілцы пабудавалі цэркаўку. І цяпер на Вель'янінай магілцы ў Шылянах стаіць цэрква.

А крыніца с пад каменя разлілася па ваколіцы, затапіла ўвесь абшар, дзе ўвагнуўшыся была земля, перэтварыла тую нізіну ў непраходнае балота, каторае завуць Шылянскім, або Кравецкім, і паплыла ў сьвет рэчкай празрыстай, харошай, як і сама Вель'яна каліс была. Рэчку гэту людзі адразу, ў памяць Вель'яны, Вель'яй назвалі і гэтак завуць яе дагэтуль, толькі чужынцы, не знаючы гэтай гісторыі, перайначылі крыху яе праўдзівае імя, завучы Віліей.

В. Ласт.

гумно са збожжэм і машынамі. Яго засудзілі на 6 гадоў у папраўчы вастрог.

Вылаўліваньне тлустасьці.

МІТАВА. Па загаду местоваго ураду, ў кожным доме, дзе ёсьць прынамсі дзьве пліты, устанаўліваецца прыбор дзеля вылаўліваньня тлустасьці ў памыях і адпадках.

З жыцьця латышоў.

Нацыональные опраткі латышоў блізка зусім счэзьлі ў Курляндзіі. Толькі на узбярэжжы мора ў заходняй Курляндзіі перад вайной у вялікіе сьвяты жанкі і дзеўчаты апраналі свае традыцыйные старые нацыональные опраткі. Толькі старые абразы і прымернікі ў мітаўскім музэю даюць паняцьце аб вялікай пышнасьці счэзнуўшай латышскай нацыональнай опраткі. Аб гэтым сьведчаць і латышскіе народные песьні. Пераважывалі колеры: чырвоны, жоўты, сіні, зялёны; рэдзей спатыкаліся белы, руды, срэбны і чорны.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

Конфэрэнція саюзьнікоў.

ШТОКГОЛЬМ. „Бірж. Вед.“ пішуць, што конфэрэнція саюзьнікоў у Пецярбургі з прычыны апошніх прыпадкоў мела незвычайную вагу. Яе сьмела можна назваць гісторычнай. Вестка аб узмацаваньні падводнай вайны вельмі сільна адбілася на справе падатоўкі веснавога наступленьня. Лорд Мільнэр, на грунці вестак з Лондона, даў вельмі сур'ёзную характэрыстыку сучаснаго палажэньня.

ШТОКГОЛЬМ. Брыан і Ллойд Джордж некольні дзён таму назад праехалі цішком цераз Швэцію ў Пецярбург.

Каля атрыцьця Думы.

ПЕЦЯРБУРГ. Князь Голіцын пярэчыць чуткам, што атрыцьце Думы адложэно ізноў. Ен маніцца сам быць на першым паседжаньні Думы. Ад палітыкі Думы будзе залежаць магчымасць супольнай працы с правіцельствам.

Арэшты.

РОТТЭРДАМ. Офіцыяльна даносяць с Пецярбурга, што ў Пецярбургі арэштавалі 21 члена „работніцкай групы цэнтральнаго камітэту ваенняй прамышленнасьці, вінаваючы іх у прыналежнасьці да партіі, якая маніцца абярнуць Расею ў социал - демократычную рэспубліку. Арэштаваны шмат іншых работнікоў, якіх вінаваццяць у падатоўцы разрухоў і дэмонстрацый.

Прадажа нямецкіх двароў.

ПЕЦЯРБУРГ. „День“ даносіць з Одэссы, што ў Херсонскай губэрні прадаюць з малатка ешчэ 530 двароў нямецкіх і аўстрыяцкіх падданых.

Незнаная пошэсць.

КОПЭНГАГА. Апошніе дайшоўшые сюды расейскіе газэты прыносяць падробнасьці аб успамянутай ужо пошэсьці ў ваколіцах Ростова на Доне. У Кацярынаслаўскай губэрні яна забірае нялічэные ахвяры. Хворые паміраюць са знакамі, як ад чумы, са спухшым целам.

Ешчэ ўзрыў.

АПАРАНДА. У Канталаті, ў Фінляндзіі, быў вялікі ўзрыў амуниціі. Узрыў быў гэткі сільны, што зруйнаваў будоўлі Мурманскай чыгункі.

Зьніштэные запасы.

МАЛЬМЭ. «Русск. Сл.» даносіць з Іркуцка, што аграмадные склады каменнаго вугальля для Сібірскай чыгункі гараць ужо цэлы тыдзень. Ацэніваюць іх на 30 мільёноў рублёў. Яны павінны былі служыць дзеля апалу на Сібірскай чыгунцы на ўвесь гэты год.

Палажэньне ў Украіне.

ЖЭНЕВА. Украінскае бюро ў Швайцарыі даносіць:

У Украіне пануе цяпер страшэнная беда. Паводлуг апошніх вестак „Русск. Сл.“, ня толькі ў Кіеві, Харкове і іншых цэнтрах таргоўлі хлебам, але і ў Одэссі выяўляецца недахватка вугальля і спажыўных прадуктоў. Незвычайные халады па ўсей Расеі забіраюць нялічэные ахвяры і робяць бяду яшчэ цяжэйшай.

Жалезнадарожная пазыка.

ЛОНДОН. «Times» даносіць с Пецярбурга, што расейскі міністэр фінансоў пазволіў зрабіць жалезнадарожную пазыку на 500 мільёноў руб. за $4^1/_2$ працэнту па курсу 75,12 за 100 номінальных.

З усяго сьвету.

Заява італьянскіх социялістоў.

ЛЮГАНО. «Corr. d'Italia» друкуе гэткую заяву галавы социялістоў Энрыко Фэрры:

„Скора італьянскі народ пазнае праўду і даведаецца, што яго ашукалі, ды што трэба зрабіць згоду раней, чым Італія апынецца ў ешчэ цяжэйшай бядзе. Італія павінна глядзець на вайну, як на праіграную. Прапаведнік вайны, д'Аннунціо, ніхай пасьпяшыць пакінуць граніцы Італіі перад тым, як аружжа салдатоў, каторые станяць насупроць ворагоў, звернецца проці самай жэ Італіі“.

З Ватыкану.

МЮНХЭН. Адзін высокі урадьнік Ватыкану сказаў, што Папеж маніцца зрабіць важны крок, каб зрабіць агульнае выступленьне дзеля міру.

ЖЭНЕВА. Статс-сэкрэтар сьв. Трону паведаміў нямецкае правіцельство, што нованазначэны нунцій для Чылі монсінʼёр Нікота паехаў на мейсцо службы на гішпанскім параходзі «Infante Izabelia» пад штандарам Папежа.

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкіе апавешчэньня:

13.II. Заходні тэатр:

Густы туман блізка на ўсенькім фронці аслабіў у дзень баевую чыннасць. У ваколіцах Соммы агонь артылерыі узмацаваўся пад вечар і трываў усю ноч, асабліва між лесам пры С. П'ер-Вааст і Пэррон. Між Ірам і Анкр адбіты чысьленые патрулі ворагоў.

Усходні тэатр.

Фронт Леопольда Баварскаго: На палудні ад Дрысьвяцкаго возера нашы патрулі ўварваліся на расейскіе пазыції і вярнуліся з 90 палоннымі і 1 кулемётам.

На заходзі ад Луцка расейскіе патрулі былі адбіты. Пры Звыжыне, на верхнім Сэрэце, адбіты дзьве расейскіе атакі, ведзеные некалькімі батальёнамі.

Фронт эрц-гэрцога Іозэфа: На палудні ад даліны Валепутна нашы войскі здабылі штурмам крэпка ўмацаваны пункт. Узяты ў палон 3 афіцэры і 168 салдатоў, здабыты 3 кулемёты і многа прыпасоў. Між далінамі Уж і Путна—значные опэрацыі патрулёў і агонь артылерыі.

На фронці Макензэна—без выдатных прыпадкоў.

Македонскі фронт: У заваролі Чэрнай пасьля падатоўкі агнём нашы войскі здабылі штурмам вяршыну на ўсходзі ад Паралова. Узяты 2 афіцэры і 90 італьянскіх салдатоў, 5 кулемётоў і 2 мінамёты.

14.II. Заходні тэатр:

Фронт Рупрэхта Баварскаго: На паўночным беразі Анкр вораг, пасьля вельмі сільнай артылерыйскай падатоўкі, вёў вялікімі сіламі свае штурмы. Перад абедам былі дзьве атакі на поўдні ад Сэрр; яны адбіты штыкамі. На поўначы і на поўдні ад Анкр наша артылерыя засыпвала нішчучым агнём прыгатаваные да штурму рэзэрвы ворагоў. У начы артылерыйская бітва ішла востра да Соммы.

Фронт нямецкаго Насьледніка: Нашы патрульные опэрацыі ў заваролі С. Міэль і на заходнім склоне Вогезоў былі удачны.

Усходні тэатр:

Фронт Леопольда Баварскаго: Без выдатных прыпадкоў.

Фронт эрц-гэрцога Іозэфа: На адрэзку Мэстэканэсці ўзяты штурмам некольні пазыцый. Пры гэтым мы ўзялі ў палон 23 афіцэроў, больш за 1200 салдатоў, 3 гарматы, 12 кулемётоў і 6 мінамётоў.

Фронт фэльдмаршалка Макензэна: Уздоўж Сэрэта і Дунаю—артылерыйскі агонь і патрульные стычкі.

Македонскі фронт: У заваролі Чэрнай атакі італьянцоў, меўшые на мэці адабраць назад утрачэные пазыції пры Паралове, нічога не дайшлі.

Аустрыяцкае апавешчэньне

ВЕНА 12.II. **Усходні тэатр:** (гл. нямецк. апав.).

Італьянскі тэатр: У палудзеннай часьці плоскагорыя Карст і ў даліне Віппаха момэнтамі вельмі востры агонь. Непрыяцельскі лятун скінуў каля Трыэсту некольні бомб. На тырольскім фронці ў даліне Сугана ўзяты ў палон 2 афіцэры і 60 салдатоў, здабыт 1 кулемёт, 2 кулемётные пісталеты і 1 мінамёт. На адрэзку Валярса імпэратарскіе стральцы ўзялі 22 палонных і 1 кулемёт.

ВЕНА 13.II. **Усходні тэатр:** (гл. нямецкае апав.).

Італьянскі тэатр: У даліне Віпаха вострая артылерыйская бітва. Атакі ворагоў у ваколіцах С. Пэтэр адбіты. У даліне Коадба ўзяты 3 афіцэры і 88 салдатоў. У праходзі Понале ўзяты 23 італьянцы.

Нашы марскіе лятуны атакавалі Валону, Санті Каранту і Корфу. Другая эскадра лятуноў атакавала Бріндзізі. Усе лятуны вярнуліся назад.

Заява Імпэратара Вільгэльма.

БЭРЛІН. У гутарцы з аўстрыяцкім паэтам Мільлерам у Вене Імпэратар Вільгэльм між іншым сказаў: „Ці ж ужо забыліся, што саюзьнікі бароняць убіўц эрц-гэрцора Фэрдынанда? На нашых ворагах ад самаго пачатку вайны ляжыць цяжар праступленьня. З нашаго боку — справядлівасць і моральнасць; каб пабеда была за імі, можна пусьціць у ход кожнае чэснае аружжэ... Контынэнтальная сыстэма Наполеона с фантазіі абертаецца у праўдзівую праяву, каторая для Англіі цяжэйша, чым усё, што было дагэтуль“.

Вайна на моры.

БЭРЛІН. Ад пачатку вайны саюзьнікі утрацілі дагэтуль ваенных параходаў ёмкасьцю 822.550 тонн.

ЛОНДОН. «Daily Telegr.» даносіць, што 7 лютаго затоплено тарговых караблёў на 28.941 тонну.

Вайна на паветры.

БЭРЛІН. Аб тым, у якой меры вядзецца вайна на паветры, можна судзіць паводлуг гэткіх данных: у начы з 9 на 10 лютаго на адным толькі заходнім тэатры нямецкіе самалёты скінулі 7.700 кілёгр. або 460 пудоў бомб.

Англіцкіе выдаткі на вайну.

ЛОНДОН. (Рэўтэр). Ніжняя Палата. Пры падачы праекту асыгноўкі 11 мільярдоў марак на час да канца мая Бонар Лоў сказаў:

„Агульная сума крэдытоў ад пачатку вайны даходзіць цяпер 80 міль'ярдоў марак. Раўнуючы да мінуўшаго году, штодзенны расход узрос на 20 мільёноў марак“.

Праект асыгноўкі зацьверджэн усемі галасамі.

Грэцкая трагедія.

ПАРЫЖ. «Temps» даносіць, што французкае правіцельство загадало офіцыяльна сваім уласьцым устанавіць зявязь с правіцельствам Вэнізэлоса. Гэнэральны консул Вэнізэлоса ў Марсэлі ужо прызнан. Маюць быць прызнаны і консулы ў Ліоне, Бордо і Гаўры.

АФІНЫ. Цэны на спажыўные прадукты ад пачатку блокады узрасьлі ўчацьвёра. Народ церпіць вялікую бяду. С прычыны неда-

стачы вугальля спынілася ўся прамышленнасць і таргоўля.

У Грэціі многа ешчэ укрытаго аружжа—стрэльб. Пакуль яго не здадуць на зборных пунктах саюзьнікам, блокады ня знімуць.

Разрыў між Амэрыкай і Нямеччынай.

БЭРЛІН. Рэўтэр даносіць, быццым нямецкае правіцельство звярнулося да Злучаных Штатоў с прэдлажэньнем зрабіць крокі, каб абмінуць вайну. Гэта — чыстая выдумка. Яна аткінута і амэрыканскім статс-сэкрэтаром Лянсінгам у Вашынгтоне.

НЬЮ ІОРК. Статс-сэкрэтар да заграничных спраў, Лянсінг, сказаў на банкеці: „Мы не павінны зачыняць вачэй перад тым, што мы—на перадодні вайны. Але ўсё ешчэ ёсць надзея, што старонцы ўдасцца абмінуць ваеннае выступленьне. Правіцельство гэтак сама жадае і дабіваецца захаваньня міра“.

НЬ'Ю-ІОРК. Амэрыканскіе параходы «Orlean» і «Rochester» паехалі навыперадкі цераз акіан, бо кожын з іх жадае для сябе чэсьці першым папасьці ў небаспечны пояс.

НЬ'Ю-ІОРК. «Herald» пішэ, што Брайян напружае ўсе сілы, каб не дапусьціць аканчацельнаго разрыва між Амэрыкай і Нямеччынай.

ЛЮГАНО. „Secolo“ даносіць з Вашынгтону, што ў Амэрыцэ ў гадаўшчыну Лінкольна ўсюды адбываліся мітынгі за мір.

Фіаско Вільсона.

АФІНЫ. Грэцкае правіцельство паслало ў Амэрыку ноту, кажучы ў ей, што Грэція хочэ і надалей дзержацца палітыкі поўнай нэутральнасьці, асабліва ў тых варунках, у якіх яна цяпер апынулася.

БЭРЛІН. Паводлуг вестак з Аргентыны, афіцыоз тамтэйшаго правіцельства «Epoka» высказаўся за тое, каб аткінуць прэдлажэньне Вільсона і дзержацца поўнай нэутральнасьці. Гэтак-жэ заяўляюць газэты «Pensa» і «Razon».

РІО-ДЭ-ЖАНЭЙРО. Як даносяць, правіцельство Бразыліі аткіне прызыў Амэрыкі пайсьці па яе сьлядох проці Нямеччыны і агранічыцца толькі пратэстам проці падводнай вайны.

БЛОКАДА АНГЛІІ.

ЖЭНЕВА. «Guerre Sociale» пішэ с прычыны блокады Англіі:

„Калі Нямеччына разаб'е панаваньне Англіі на моры, дык Англія будзе прымушэна адрачыся ад сваей сусьветнай палітыкі. Цяпер, значыць, вайна йдзе ня толькі для Нямеччыны, але і для Англіі не на жыцьцё, а на сьмерць“.

ЛОНДОН. „Sundy Times“ пішэ:

„Нямеччына шалела ўжо цэлы тыдзень. Яе падводные лодкі тапілі кожын параход, каторы мог станавіць мэту для іх торпэд. Трэба прыпомніць, што, калі пачаўся гэты марскі разбой, ён меў удачу толькі за першые дні. У далейшые дні, калі спосабы абароны былі палепшэны, ён быў ужо менш удачны“.

БЭРЛІН. Адна вярнуўшаяся падводная лодка затапіла ў Атлянтыцкім акіане 10 караблёў ёмкасьцю 19.000 тонн. Паводлуг новых вестак, затоплены ешчэ 6 параходаў і адзін парусны карабель разам ёмкасьцю 25.000 тонн.

ПАРЫЖ. «Figaro» друкуе спіс затопленых ад 1 да 10 лютаго караблёў: 58 саюзьніцкіх караблёў і 32 нэутральные, ёмкасьцю разам 176,925 тонн. „Figaro“ спадзяецца, што падводная вайна далей гэтак востра вясьціся ня будзе.

АМСТЭРДАМ. Пасажырскі параход «Afric», 11.999 тонн, затоплен.

Спіс ваенна-палонных з нашаго краю.

З Вільні і Віленскай губэрні.

Табор для ваенна-палонных I, Tr. Ueb. Pl. Münsingen.

Янкунец Іван, Гуры.
Янкоўскі Язэп, Рамотаўка.
Юхневіч Констанцін, Радзеўчэно.
Юхневіч Адам, Субоціно.
Кашлей Язэп, Ліда.
Крушын Антон, Судэрвянск.
Капач Язэп, Шылакі.
Кондратовіч Франц, Медзісаны.
Майсей Станіслаў, Зеневічы.
Мацкун Міхаіл, Межырэчье.
Нехмэдовіч Язэп, Карповічы.
Алюшкевіч Язэп, Навіцкі.
Пешканоў Іван, Понінішан.
Роўба Яраслаў, Лебеда.
Рынсэвіч Антон, Усцішкі.
Сыроквашэў Грыгор, Вільня.
Сьнегір Станіслаў, Белая.
Забава Андрэй, Вердачы.
Чэрыца Франц, Вільня.
Вуль Констанцін, Падворні.
Зеновіч Броніслаў, Зохвар'е.
Зеніч Вінцэнты, Зінкішкі.
Бадаповскі Майсей, Вільня.
Больбэр Гірш, „
Гарбэр Фром, Кошэдары.
Канторовіч Лейба, Зарцы.
Раманоў Шолом, Ротніца.
Рубін Ізраэль, Радашковічы.

Табор для ваенна-палонных Müncheberg (Mark).

Антуль Сямён, Бутведунцы.
Базыль Вінцэнты, Базылі.
Эмельянчык Іван, Парэчаны.
Ардзерэвіч Міхаіл, Ліона.
Дзергіца Язэп, Сьверыды.
Дрыкевіч Язэп, Павілянцы.
Дубовіч Болеслаў, Чэбрын.
Горностай Міхаіл, Кульбакі.
Юшкевіч Вінцэнты, Сабачкі.
Кошыхоўскі Фэлікс, Лагоды.
Крыўко Міхаіл, Вільня.
Кудляк Тэофіль, „
Мышкоўскі Іван, Сэнканы.
Нацэвіч Констанцін, Цацкі.
Осрудка Андрэй, Цюцюлоў.
Пашкоўскі Сьцепан, Ганчыцы.
Петраш Антон, Ручыцы.
Пушынскі Антон, Зарэчаны.
Залескі Ізыдор, Залечына.
Савіцкі Адам Забалоць.
Смольскі Валер'ян, Масевічы.
Сушчынскі Ян, Вільня.
Тамашэвіч Андрэй, „
Урбановіч Язэп, Остраона.
Белоусоў Віктар, Галішчына.
Міляўка Васіль, Карандычы.
Міхалевіч Владзімір, Бондары.
Мішук Сымон, Зарудзічы.
Забело Ігнат, Ліда.
Скірка Іван, Война.
Віхарэў Іларыон, Белянікі.
Янутан Александар, Сьвір.
Патэнт Арон, Глыбокае.
Валюліс Адольф, Буйтуні.

Kriegsgefangenen-Lazarett Sprottau.

A Kranke.

Гайлён Людвік, Сьвенцяны.
Гродніцкі Эдвард, Вільня.
Кірплюк Станіслаў, „
Курцын Іван, Довэйсе.
Мацеевіч Ян, Грыбішкі.
Ровчын Язэп, Вільня.
Саковіч Броніслаў, Лойцы.
Сальмоновіч Кароль, Вільня.
Шэлькоўскі Робэрт, „
Семішэўскі Язэп, „
Сінкевіч Антон, Трокі.
Сушчэнко Іван, Вільня.
Тэціаноў Станіслаў, „
Васілеўскі Броніслаў, Падпіранцоў
Харлюковіч Амільян, Ашмянск.
Мітко Аляксей, Маркова.

B. Personal.

Савіцкі Аполінары, Вільня.

(Далей будзе).

АБВЕСТКІ.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтво «Гоман». Рэдактар В. Ластоўскі.